

A MAGYARORSZÁG RÉSZVÉTELÉVEL FOLYÓ TRANSNACIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK VIZSGÁLATA

Megbízó: Országos Területfejlesztési Hivatal

Készült: 2005

Programvezető: Raffay Zoltán

A rendszerváltás után Magyarország nemzetközi kapcsolatai alapvetően megváltoztak, mind tartalmi, területi tekintetben, mind pedig az érintett országokat, illetve az együttműködések mélységét illetően. Az 1990-es évek elejétől kezdve az ország külpolitikai érték- és célrendszerében, orientációjában alapvető pont volt az európai uniós csatlakozás elérése. Az európai uniós tagságra való felkészülés új lökést adott az államhatárokon átnyúló, illetve a transznacionális kapcsolatrendszer építésének.

2004 májusától, az EU-csatlakozás időpontjától kezdve az ország egy 25-tagú (potenciálisan tovább bővülő) államközösség tagjaként részben a közösség értékrendje, kapcsolatépítő tevékenysége körében alakítja „belső” viszonyait, részben pedig önállóan formálja a közösségen kívüli nemzetközi kapcsolatait, építi különböző irányokban az együttműködéseit.

Az EU keretei között a transznacionális együttműködések jelentősége a jövőben feltehetően növekedni fog, mert a közösség számára ez fontos kérdés, másrészt a szomszédsági politika elmélyítésének egyik területe, a versenyképesség fokozásának egyik természetes eszköze – és persze a lisszaboni, illetve göteborgi kritériumok teljesítése is a Közösségnek az eddiginél sokkal összehangoltabb, szorosabb működését feltételezi.

Magyarországot alapvetően érinteni fogják a potenciális bővítések. Bulgária, Románia feltehetően 2007 elején csatlakozik a Közösséghez, Horvátország csatlakozási lehetősége jelentősen megnőtt a háborús bűnök vizsgáló bírósággal való együttműködésének egyértelművé válása után, Szerbia és Montenegró még nem kezdhetette meg társulási tárgyalásait, de ez a folyamat is felgyorsulhat. Belátható időn belül egyedül Ukrajna nem lesz az EU tagja Magyarország szomszédos államai közül. (Törökország belépése az EU-ba gazdaságilag jelentősen érinti majd Magyarországot, de rövid távon nem kell vele számolni.)

Egészében véve mintegy tízéves perspektívában az ország határainak döntő része belső határrá válik, az államhatárokon átnyúló együttműködések új lehetőségeivel. Az ország számára természetes adottság lesz a kapcsolatok mindenre kiterjedő kiszélesítése, a korábbi struktúrák lényegi meghaladása.

A transznacionális (első megközelítésben a nemzeti kereteket meghaladó) együttműködések, területi fejlesztési politikák Magyarország számára lényegi kérdéssé váltak a rendszerváltás kezdetétől, de az EU-kapcsolatok fokozatosan révén tágultak, illetve az európai uniós tagság megszerzése után mélyültek el. A transznacionális együttműködések új elemei, programjai, projektjei Magyarország esetében tehát még rövid időtávot fognak át.

Első megközelítésben az állapítható meg, hogy az Európai Unió korábban kialakult program-struktúráihoz való igazodás, alkalmazkodás folyamatosan megtörtént, az együttműködésben való magyar részvétel szerteágazó, ugyanakkor ma még szűk az a szegmens, amelyben a magyar közreműködők vezető szerepet képesek játszani. Komoly elismerésként értékelhető viszont, hogy több ESPON projektben részt vehetnek magyar partnerek, illetve, hogy 2005 márciusában az Európai Bizottság a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központját bízta meg „A Strukturális Alapokból finanszírozott transznacionális együttműködési programok” című kutatás vezetésével.

Az Európai Unió elfogadott programjainak megfelelően széles intézményi (egyetemek, kutatóintézetek, önkormányzatok, önkormányzati társulások, egyházi intézmények stb.), és szakmai kör (közgazdasági, jogi, környezetvédelmi, földrajzi, történelmi, néprajzi stb.) volt képes csatlakozni a programokhoz, projektekhez.

A meghirdetett céloknak megfelelően a magyar részvétel tematikailag is sokszínű, mindegyik szolgálja az ország érdekeit, de elsősorban kisebb térségek, régiók, szakmák érdekei jelennek meg természetesen a projektekben. A transznacionális együttműködésben való részvétel önmagában véve a projektek szintjén nem jelent nagy anyagi erőforrást, ugyanakkor az együttműködések széles köre és mélysége révén megteremti a további forrásszerzés lehetőségét.

A továbbiakban néhány konkrét témára tettünk javaslatot a Magyarország részvételével (vagy vezetésével) zajló transznacionális együttműködések terén:

Magyarország, a vizekkel fenyegetett ország

Magyarország számára a nemzetközi vízügyi együttműködések rendkívüli fontossággal bírnak, mert folyóvizeink csaknem 100%-a a határon túlról érkezik, amelyek minőségére és a vízgyűjtő területek határon túli oldalán folyó

árvízvédelmi munkákra az országnak elemi érdeke odafigyelni. Magyarország kezdeményezője lehet nemzetközi vízminőség-védelmi és árvízvédelmi együttműködéseknek, illetve az e területeken folyó tudományos kutatásoknak.

Magyarország, a nyitott ország

Magyarország már a szocialista tömbön belül is a liberálisabb, nyitottabb országok közé tartozott. Meg tudta/tudja-e őrizni ezt az előnyét az Európai Unióhoz történt csatlakozás után? Tud-e tapasztalatokat átadni a demokratizálódó, Európai Unió csatlakozási szándékkal fellépő európai országok (például Ukrajna) számára?

Magyarország, mint a Kárpát-medence euroregionális együttműködéseinek szervezője

Magyarország mint a Kárpát-medence közepén fekvő ország számos szomszéd országgal vett már részt eurorégiós együttműködésekben (Kárpátok Eurorégió; Duna-Körös-Maros-Tisza Eurorégió; Duna-Dráva-Száva Eurorégió; West/Nyugat-Pannonia (Hármas Duna-vidék) Eurorégió; Vág-Duna-Ipoly Eurorégió; Ipoly Eurorégió; Neogradiensis Eurorégió; Sajó-Rima Eurorégió; Kassa-Miskolc Eurorégió; Bihar-Bihar Eurorégió). Ezeknek a tapasztalatait átadhatja eurorégiók létesítésével vagy azokban történő részvétellel kacérkodó országok számára.

Magyarország, a tranzitország

Az Európai Unió bővítésével Magyarország közlekedésföldrajzi szerepe felértékelődik. Közlekedési hálózatunk azonban nem elég fejlett e tranzitszerep felvállalására és az abból származó előnyök kiaknázására. Az ország elemi érdeke közlekedésfejlesztési elképzeléseit összehangolni szomszédaival és a tranzitútvonalak mentén fekvő többi országgal.

Magyarország, mint a Balkán kapuja

Románia és Bulgária 2007-re és Horvátország néhány évvel későbbre tervezett felvétele az Európai Unióba valószínűleg felértékeli Magyarország geopolitikai helyzetét. Magyarország közvetítő szerepet vállalhat ezen országok (elsősorban Románia és Bulgária), illetve az Európai Unió jelenlegi tagországai között, úgy gazdaság-, mint intézményfejlesztési területen.

Magyarország, mint a gyorsan változó schengeni határok országa

Az Európai Unióhoz történő csatlakozás előtt Magyarországnak mind a hét szomszédos országgal közös határa schengeni határnak számított. A csatlakozás után három ország felé „nyíltak” a határok, négy schengeni határunk megmaradt. 2007 januárjától eggyel több „nyitott” és eggyel kevesebb „zárt” határunk lesz, majd Horvátország csatlakozásával már öt nyitott és csak kettő schengeni határunk. Hogyan tudja Magyarország gyorsítani a schengeni határokkal elzárt országok európai integrálódását?